יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטס ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאנאג, מיטוויאך אונד פרייטאג
אונד קאסטט
פיר אסטערריכ-אונגארן
גאנציעהריג 8 גולדען אָסטר. וועק.
האלביעהריג 4 גולדען אָסטר. וועק.
פיערטעליעהריג 2 גולדען אָסטר. וועק.
פיר אויסלאנד
גאנציעהריג 9 גולדען. — קר. אַ. וועק.
האלביעהריג 4 גולדען. 50 קר. אַ. וועק.
פיערטעליעהריג 2 גולדען. 25 קר. אַ. וועק.

איוך דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריריען.
אונד דער פרענומעראַנדאָס-פּרעס
בעזיעהנג מיט דעם עסטאנגע דעם
עיסטען בלאטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט,
ווייטצנער בולוואר נומ׳ 29,
וואָהין איך דיא פּרענומעראַ-
אָנס-בעלדער צו זענדען בעליעבען.

ווידישע

Nr 63 זעכצעהנטער יאהרגאנג פעסט, מיטטוויאך יא מיין ה׳תרמ״ד. Pest, den 4. Juni 1884

גאָטטלאָב! ווער האבען אונס געטייטשט.

עס זיינד דאס איינגעטהיילטע ווארטלען, וועלכע דיא געמיטהער אינזערער גלייבענגענאָסען זיך זייט אייגען אהרען דורכגעמאכט האבען; אלס דער יודענהאס אין אינזערעם פאטערלאנדע זיין שרעקלעכעס הייפט צום ערסטען מאל אויפגעשלאגען האט, וועלכעס דיא אלטע בעזייטיגונגען זיינד דעוגעס אנגעבליעבען, וועלכעס דיא אלס בלייבס האבען אנגעהערטיגקייטען גאנגען, וועלכעס אנגעזעהען, דיא גאנצען דיא זאכע נעבען ערגעס דיא אמאנען דיא רעסטע, אבער דיא אישמאנ׳ אונד גאנצען אנשאמעס צו האנדען, וואהל בייבעהאלטען דיא אונד דאס פערזיינגעל־טע שטעמען אויף, וועלכע דאפאר וואהרען אייגע וואלכע בעזייטיגונגען צו שאפען, דיא מיסטען האבען עראָד דעוגע וואהרע נעבען אונד מיינען, עס וואהר דאס אבערטריעבענע פיכטס, דעוגען אין אונגארן אונד אייגע ערגעסטע דעוגע פינדלכע בעזייטיגונגען אונמאגליך. געשטעהען זיינד עס אין, דאס זיינד מיט ווארד יעוגען איינגאהמען, אללע דיעזע אבערגלייבען וואהען, אונד זיינד דאסטע אויך געדאכט, דאס זיינד ווארד צוש דאהין געלאנגען ווערדען, וואהין זיינד געלאנגט זונד זיינד פיכטעט אס הערלען מיטטאג, דאס פלאטע־זיינד פינסטערע נאכט אייגבעבען אונגען?

דיא פינסטערע נאכט אונד עראד נעבט נעד אינזערזייטעט אייגענבראכען, אונדערען דיא בראב־טע מיט זיך אין גאנצעם הייער פאן גייטפעגסטערן, דיא זיינד דאנגסט פערזיאנדען גייטבטען אונד ווערען זיינד ווערערזיטיגען זיינד פיר אונמאגליך גע־האלטען האבען, וואס זיינד ווערעס עראָד אונד ערטאגען מיסטען, אונד פיכטעס־ווארד, אונד אונד אייסטפעכטלר. הין וואר דיא פיר־מיגלכע זכעפהיט אונד דיא פיכטער דאס באוץ נעבט גלייבען וואלטען, דיא האבען דיא עעטע פאסט דיא האפפנונג אייפגעגעבען, דאס עס אייד בעסטער ווערדען מאגען. גאטטלאב! דאס אנגען אנגעטייטשט.

נאך דעם אינזערזייטען לאם, דען אינזערע דאסטער אים גאנצען דאנדע הערפאהרגעפען דאס בען, נאך דיא פיעלען בעזייטיגונגען שטיטען, דיעזען ציעגען זיינד אים לעגטען אהרע וואהען, מיטטען זיינד פיכטען, דאס דער אנטיסעמיטיסמוס אים לאנד דע טיעפע ווארצעל געשלאגען, אונד דיא פאטריא דער אנטיסעמיטען אייד אים ווייטאגען, דיא דיא אס גאנצען אייגענטליכען אינס, אונד דיא אלס אין גאנצען אלדעס אין אללעס נעבט מעהר אלס 96 פרעצענט אינגעפאנגען. אן דיעזער שטעללע ווערדען זיינד אונס נאטירליך נור מיט יענען קאנד־ראטען אונד בעזיעהונגען בעשעפטיגען, וועלכע אונס נאהער אנגעהען.

דער אנטיסעמיטיזם קאנדידאט געוויס וואהר, דאס אס גאטען אין פיליפפאלאט אן, אים דאס זיינד פראגאמאטיכע אבזעהאלטען, אלס דער שטאדטליכעטער מאגיסטראט מיט דעמזעלבען פיכטס עראהלט, פאדערטע ער ראטען אויף, ער מאגע אוהם פיהרער זיינד פראגאמאטיכע ציעען, דענן ער קאנגע נעבט ציעגען, דאס אין זיינעם בעזיעהונג דאס פאלק, וועלכעס מיט דען ווארען אין בעסטער אינטערעסס לעבט, יענען דיעזע אייפגעריעגט ווערדע. ראטען האט דיעזעס פערלאנגען צוריקגעזיעגען, ווארויף דער שטאדטליכעטער אוהם פערבאט. זיינד פראגאמאטיכע אבזעהאלטען. ראטען מאכטע דאס, דער געוויסענהאפטע שטאדטליכעטער בע־זאגען זיך ערעאד נעבט לאנגע אונד לייעס דען הערען מאגיסטראטען מיט שענדאמען אויס דער שטאדט הייסבעגלייטען, אונד ערטהיילטע זיינען אנגאנען דען בעפעהל, דאס זיא דאס אפאָרט צו פערהאפטען האבען, וועגען דיעזער דען בעצירק וועדער בעטרעטען זאלטע. דיא זאכע ערגעס אין דער גענעגד גראסעס אויפזעהען. דאס פאנגעהען דעס שטאדטליכעטערס ערשיינט אבער דאדורך גערעכטפערטיגט, דאס דאטען אונד זיינע בעגאלטען מאגיסטע אין מערערען אנטאגען דעס בעצירקעס דען נאמען דעס קראנפרינצען מיסבראוכטען, אונדעס זיא דאס פאלק דאמיט העטע־טען, דאס דער קראנפרינץ דיא אייסטריבונג דער יודען אונד דיא אייפטהיילונג אוהרעס פערגאנגענס וינשע, פערגעס, דאס דער קראנפרינץ דען אנטי־סעמיטען צום קאטשקעדיזען גולד גענעבען האטטע, עס יאוהדע אין, נאטירליך געפאלטע בריעפע, דעס קראנפרינצען אן דאטען געזיינט, אין וועלכעם פאלגענדיר זאטען שטעהט: דער יודע וויאנידיא פאלקער, ער מיס אלזא הינזיגגאנגע ווערדען.

אין קעטשקעמעט הייעלט דער אנטיסעמיט פערשאי זיינע פראגאמאטיכע, נאך אוהם שפראך זיין מיסטער יולוס וואדראוא, דער אין נאך קעטשקעמעט בעגיליטעטע. ווערדאוא בעשעפטיגט דיא אונבאהאנגיגקייטפאפארטיא, בעליידיגטע מאט־שאי, דען ער יודענשאכטער גאנגטע אונד דעסען עדלכיכיט ער אין אבערדע שטעללטע, וואס דיך אין פיכטבארער לאם עגטשטאנד, „עליען מאטשאי״ אונד „גיעדער מיט דעם טשאנגא באנ־מיער״ דעפען טייזנדע פאן שטיממען, ווערדאוא פערזיכטע עס נאך אבער דיא יודען לאוצעיצעהען, מאן לעס אוהן עראד נעבט צו וואטע גלאנגען, אונד ער מיסטע דיעע דערע אבבערגען, דער גע־גענאנדידאט פערשאים, דער צום יודענפייד גע־וואדענע פיל פעסטעטטע, שטעללטע זיך מיט אייגער יודענפייגדלכען דערע אין, דיא זערר בייאפאלליגע אייפגעגעטען יודערע, אינטערעסאנט אונד עס, דאס דער גיגן, וועלכער ווערדאוא אונד פערשאי אין דיא שראנד געלייטעטע, אוים אייגע־גע־ען וואגען בעשטאנדען אויס. יא, דיא הערדען לעדרבכען אונד פפאלאטערטעער צייעהען עס עגען פאר, אויף אוהרען אייגענען פיסען אינהער־גיליפען.

צעטלך שלומס אויס עס דרייא אנדערען אינטרעדען אנטיסעמיטען אין מאקא ערגאנגען, צוייא שפיעסגעזעללען ווערדאוא־ים, טשאטאר אונד סעמענטען זונד נאמלך אין דעזער שטאדט געקאָמ־מען, אוים דיא קאנדידאטר דעס בערטטיגטען אנטיסעמיטען גאגאג סעלים צו אונטערשטיצען. דיא הערדען וואהרדען עראד פאן דעם פאלקע פאלטלך אויס דער שטאדט הינזיגאנט. סעל זעלבסט אויס אין איינוואהנער מאקאס. מאן מיסטע אוהן אלזא, טראטע דער הערדע, דיא ער גע־האלטען האט, אין דער שטאדט דולדען.

נעזא אנאדי, דער גינמעהר אין נאגאש גענען אלעקסאנדער טשאנאדי קיינע אויסזיכט האט גע־וואהלט צו ווערדען, האט זיין גליק אים מעזאטוריר־וואהלבעזיר, נעגען לאיסלוס טיסא, בריודער דעס מיניסטער־פראזידענטען פערזוכט. דער וואהרד־ברינגען. בייד פארטיען ווערטאגען אים עגע־שיעגען אייפטרעטען גענען דען אנטיסעמיטיס־מוס דיעזעס דרעבסטאגען אינגארנס, אוים זיך פאן דעם פערראטבטע צו דיסגען, דאס זיא מיט דעם אנטיסעמיטיסמוס געמיינאמט זאכע מאכען. ווא איין אנטיסעמיטישער קאנדידאט אייפטרעטע, פינדעט ער דאפארט איינען שטארקען גגיגער, עגע־ווערער פאן זיטע דער הענערזיגג אויר פאן זייטע דער אינאבהאנגיגקייטפפארטיא, אונד דיא קאנדי־דאטען ווערער פארטיען ווייזען דען פערדאבט, אלס ווארען זיא אנטיסעמיטען, מיט זאלעער עגע־ריסטען צוריק, אלס ווארע דער טיטעל אנטיסע־מיט, איינע שיעדע בעשעפפענגג. ווא ער איינעגע־לוד טראטזאבלער אויס. צייטען דען בייד־דען מאכ־טיגען פארטיען ווייד דער אנטיסעמיטיסמוס מיט גאטטעס הילפע צערמאלמט ווערדען אונד אים פאדאמעגטע ווייד איינע פערשיינדערע גערייגע אנגאהל פאן אבגעאָרדגעטען פערטרעטען זיין. נאך דען האפפנונגען, דיא זיך דיא אנטיסעמיטען גע־מאכטע, אונד נאך דען בעפרכטונגען, דיא ווייד גע־הענגט, אויט דיעס ערגעבאלדס ווערד ערפיילט.

דאס ווייד אונס דעסמאל נוכט טייטען, בע־ווייזט דיא טראטזאבע, דאס עס דען אנטיסעמיטען טראטען דער דיעזעסטען אנשטרענגונגען, דיא זיא מאכען, אונד טראטצדעם זיא פאר קיינעס מיטטער צוריקגעהאלטען, אים אויך פאר אבראבען אייפגעזיכטען, אויט עס אירגען אין נוכט מעהר אלס אין 34 בעצירקען דען גערייגען קאנדידאטען אייפגעטעללען, דיע זיין 34 אבגעזאנדטען שטעלען, מיט אייגאנטליך אי־נעם אינצעגען, (אויאן שמאנ) שטארקע פארטיען גענגגאנבער, אונד צוואר אין 20 בעצירקען אונדאנ־גער דער דיעזעריגג אונד אין דען אבריגען 13 בע־צירקען קאנדידאטען דער אייגעגטליכען פארטיא.

ווייד דער אנטיסעמיטיסמוס אים פאללא מעגגטע ווייגען דאלט פערלערען, זא ווייד ער אייד אים דען ווייגען דער בעפאלקערונג שטיינדען, אונד ווייד דיא פאלגע אים פערלייכט דער האפפנונג הייגגע בען דאס דיא צייט נוכט מעהר נאך זא פערן אויט, אין וועלכער ווייד דיא לאנגגעבעהרטען ווגגגען ווערדען ווערער גענעגען ווערדען.

צור וואהלבעוועגונג.

דיא וואהלבעוועגונג האט וואהרענד דער פפפגגטפפערטאגג אידרען האהעפגגקט ערלייכט. אים גאנצען וואהרענד דיעזער צייטא־גע אין 138 בעצירקען פראגאמאטיכע, אין 11 בע־צירקען בלוטיגע זוייפפערען, אין 21 בעצירקען דעמאגאגיזאגגען אבגעראהטען אונד טראטצ־דעם וואהרדען אללעס אין אללעס נוכט מעהר אלס 96 פרעצענט אינגעגעגאנגען. אן דיעזער שטעללע ווערדען ווייד אונס נאטירליך נור מיט יענען קאנד־ראטען אונד בעצירקען בעשעפטיגען, וועלכע אונס נאהער אנגעהען.

דער אנטיסעמיטיגע קאנדידאט געוויס וואהר, דאס אס 4 טען אין פיליפפאלאט אן, אים דאס זיינע פראגאמאטיכע אבגעראהטען, אלס דער שטאדטליכעטער מאגיסטראט מאנד דעפפאן קעגגגטיגס ערגעהעלט, פאדערטע ער ראטען אויף, ער מאגע אוהם פיהרער זיינע פראגאמאטיכע ציעגען, דענן ער קאנגע נוכט ציעגעגען, דאס אין זיינעם בעזיעהונג דאס פאלק, וועלכעס מיט דען ווארען אין בעסטער אינטערעסס לעבט, יענען דיעזע אייפגעריעגט ווער־דע. ראטען האט דיעזעס פערלאנגען צוריקגעזיעגען,

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטס ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאנאג, מיטוויאך אונד פרייטאג
אונד קאסטט
פיר אסטערריכ-אונגארן
גאנציעהריג 8 גולדען אָסטר. וועק.
האלביעהריג 4 גולדען אָסטר. וועק.
פיערטעליעהריג 2 גולדען אָסטר. וועק.
פיר אויסלאנד
גאנציעהריג 9 גולדען. — קר. אַ. וועק.
האלביעהריג 4 גולדען. 50 קר. אַ. וועק.
פיערטעליעהריג 2 גולדען. 25 קר. אַ. וועק.

איוך דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריריען.
אונד דער פרענומעראַנדאָס-פּרעס
בעזיעהנג מיט דעם עסטאנגע דעם
עיסטען בלאטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט,
ווייטצנער בולוואר נומ׳ 29,
וואָהין איך דיא פּרענומעראַ-
אָנס-בעלדער צו זענדען בעליעבען.

דיא געשיכטע דער יודען אין אונגארן.

(12. פארזעצונג.)

אונר אלס וואלטער זיך דער יאבבי ענטשולדיגען, דאס ער איבער דיא רענגסבורגער רייזענדען איין זא שטרענגעס אורטהייל געשפראכען האט, מאנווירטע ער דאסזעלבע וויא פאלגט: דיא איינוויליגונג קאנגטען אונגן, וועגן דיא פראגען דיישטען יודען זא פרעגארין, וואוהרס וואלטען ווייר מיט עס נאכגעדאדוכט איין נאך גראסער דער דיסס אין דעם צוגן דער רעליגיאן געגשטעהען אונד דער הוילונג שבת חס ושלום נאך מעהר געגוויזהט ווערדען.

הערוים געהט גאנץ דייטליך הערפאר, דאס דיא איינגעגליכען אונגארישען יודען עס מיט דער רעליגיאן אונד בעיאדעים מיט דער הוילונגאלטען דעם שבת ערהר ליעבע געגאבען האבען, אונד דאס וואר בעיאדעים הייסיג דער מאלל, דישרעם דיא מארקטע, וועלכע פרהער אבגעהאלטן אם אנגנאג אבגעהאלטען ווערדען זינד (מאן וואהר דיא אונגעריישע בעגעגנונג דעם אנגנאג: וואשארגאס איינגעלייך וואשארגאס — מארקטטאג, הערזהרדס) אין פאלגע איינעם קאנגיליכען ערלאסס אויף אמטסאג פערלעגט ווערדען. דיא אונגארישען יודען גינגען מיט דען מאדיארען מיט דען וועלכען דיא דורך פערשוואגערונג, שפרעכען אונד הענדעלן אין איינעם פערשטאלטען וואהרען. אמטסאג צו מארקטע אונד קויפסטען אונד פערקויפטען, אלס אב שבת נאר נוכ עקסטרען מאכטען, אונד דא דיא מאכטע אונד איינפלוסרייך וואהرען, קאנגטע אוהנען יענע יידישע גערכטסבארקייט, קראפט וועלכער אין פרעהרער הבבי דיא אין אונגארן עבענפאלס פערמעהרן דענגסבורגער יודען בעדראהטען הויפטע, נכטס אנהאבען פראכטיגקייט אונד דען פיר יידישען וויססען וואהرען נור בייא דען אים דייטשלאנד איינגעוואנדערטען יודען הייטיג.

עדסט שפאטער, אלס דיא נעוואלטמאטען בעקעהרונגען אנגעפאנגען האבען, עריואכטע אויך אין דען וועגנער פראכטען יודען דיא לייבע צור רעליגיאן, דיא פרעפאלגונגען בראכטען דיא מאדיארישען יודען אוהרען איינגעוואנדערטען גלייכגעגנאסען נאהער, באלד הייסט ערהר אונגארישער צווייען אוהרען אויף אונד דיא שטארקע דיא מאדיארישען יודען, דיא פיהרער נור וואהרפשיעהם אונד שווערע נעדאנדהאבען האבען, נאבען זיך דעם שטודיאום דער תורה אונד דעם תלמוד הין. — יא, איינער דער גראפסטן לייבהאבער דער יידישען וויסענשאפט רבינו שלמה יצחק (רש"י) זצ"ל, דער אום דאס יאהר 1105 געשטארבען איזט, עריואהנט זאגאר אין אינעם וויינער לעגענדען בוך, אים „פרדס" איינגן אונגארישען יודען אונד צוואר איינען עכט אונגארישען, מיט איינעם זא עכט מאדיארישע קלייגנעדען נאמען, דאס אוהן אין דערגלייכען הומאר דארים בעגיריגן ווערדע. ער עריואהנט נאמליך, דאס אין פאדגעדעטער אונגארישער יודע נאמענס יצחק יאסקאנט (Jász-Kont) איינע עקלאהרונג דארינער געגעבען דאס וואהרס מאן דען שבת פאר פסח שבת הגדול נענגט". מאן

*) דיא שטעללע אים „פרדס" לוטעט וויא פאלגט: וכן דרש קצין אחד רבינו יצחק מארין הגר דיא איזאאבע דעם „פרדס", וועלכע פאר מיר לוגענט, איזט דיא זאגע, נאנגטע שלעכטע וואהרשיינר איזאגאבע, וועלכע קיים איינען נון אב פינדען ווייר נאר אפט דען „חכם" מארין הגרי, דען געלעהרטען אים אונגארן, אין דען ווערקען בעזאגדערס דייטשער פרעדיגטען ערשיינט: דענן דיא קרייגנעריישען יודען, דיא מיט דעם שווערטע אין דער האנד דאס לאנד עראבערן געהאלטען האבען, בייגטען מיט ליעבע אוהרען שטאלצען נאקטען אונטער דעם יאבע דער תורה. דיא פרעשבארטען מאכטן, דייכטהם אונד אנזטרענגען, וואס דיא אים האבטען נאדע עריייכט האבטען, וועגן דיא מיט אוהרען מאדיארישען שטאמטגענאסען דאס קרייסטען טהום אנגענאמטען האבטען, אונד פערהארטען ביא איינער רעליגיאן, דרינען בעקענגער צו אללען צייטען אונד אין אללען גגגנדען דער עדדע פרעפאלגט. נעשאהאט, פערליעהרט, נעראטטט אונד נעקוואלט ווערדען, אונד פיר אללעם דאס גור אין דער רעליגיאן. אין דער אונגעלהיגען ליעבע צור תורה עגשטאהרונגגנ נעזוכט אונד אייך געפונדען האבען.

דיעזע נאטט ליעבע צום יודענטהום, דיעזע יואנגדערטע אויפריכטיגקייט, וועלכע איינער נאנגע וועלט מיט העל דענגטהה נעטראטטט האט, האבען דיא אים דייטשלאנד איינגעוואנדערטען יודען אין אוהرען מאדיארישען גלייכגעגנאסען וואכגעדרטען אונד נאכגעגאנגען. אוהנען אויטען עס צו דאנקען, דאס דער מאגיארישע שטאמם אים ווייגטהומע אויפגעגאנגען איזט. (פארזעטצונג פאלגט.)

געשעפטסבעריכט.

פעסטער-פרייז.

וואצען 8.30 — 8.60 גולד.

נעריסטע מוסטער-וואצען 7.80—8.40 גולד. מאלט-וואצען 8.75—9.25 גולד.

קוקורוץ 6.40—6.55 גולד.

האפער 7.85—8.— גולד.

רעפס פער איינטסנר-מעסטעמטער ל' צו $13^{3}/_{4}$—13.50 גולד.

מעהל-פרייז (פער 100 קילאגראמם זאמטט זאק פרייא אב פעסט.) נומ. 0: 18 גולד. 30 קר. נומ. 1: 17 גולד. 80 קר. נומ. 2: 17 גולד. 30 קר. נומ. 3: 16 גולד. 60 קר. נומ. 4: 16 גולד. — קר. נומ. 5: 15 גולד. 30 קר.

פעסטען מחייל דעם איינגעגלייכען „פרדס הגדול" עגשאלט, אונד פאן פערקלערן פארלוד וויסטעללט. אין דעזעם „פרדס" הייסט עס בלאס רבינו יצחק מארין הגר, וואהרענד עס אין דדיעזען הגאלדערפשען הייסט: וכן דרש קצין אחד ר' יצחק יאסקאנט מארין הגר, שעם אחד לפי שמאהרים דעם בשבת שתפני הפסח בבית הכנסת עד שהדרשים שם הולכות בעוני הגון לספר נפלאות גבורות אלהינו איך באו אבותינו במצרים איך הוציאם בתועפות יאם לו קרע לנו את הים לספר ולהדרש בקהל כל אשר עשה משה רבך. וזעם אונם נפטרים רבותים עד שיגעגיר הגל שאם לא ישמעו מה ישמעו הדי פסח יבא בטעות וז של אחר ז חשבת. שמא עד עתה לא ישמיע אי נמי שמע עכשיו הוא מעדה לחזור ולהשכילם ומפני משך זה נראה בעולם הוים גדול ואיזה יותר מראי מים אדר ועל כן קראי לשבת זו גדול כיוצא בדבר אתה אומר עוים הגדול עומא רבא לפי שכל הוים בבחינת להתפלל כמו נראה כי הוים אורה עדול ועל כן קראי שמו גדול ורבא: מגדל מני אדם שאנים הולכין ולאאן ולבאן כל הוים אלא ומשבחן במקום אחד ואין לחם מה דעשות מגמא לזער בעמה זה יום גדול. —

נוגן אב: 14 גולד. 50 קר. נומ. 7: 13 גולד. 70 קר. נומ. 8: 12 גולד. 80 קר. נומ. $8^{0}/_{1}$: 11 גולד. 50 קר. נומ. $8^{3}/_{4}$: 10 גולד. — קר. פיינע קלייע 4.90 גולד. נראבע קלייע 4 גולד. 50 קרייצער.

הולזגעריכטע: ערבסען אונגאריישע — 9—11 גולד לינזען 8—18 גולד. פיזאלען נראסע וויסע 9 — 10. גולד. צווערגעל-באהנען 10.75—11.50 גולד. ראהע הירזע — 7. גולד. הירזע בייגן 12.—13 גולד — מאהן גרייער 27 גולד. בלוטער 28—31 גולד. קרעמעל 28—29 גולד. מאהראנאסן 8—9 גולד.

שפייריטוס. גייע מעסטאדע, אים קלייגנען 29.25 גולד. אים גראסען 28.75 גולד. אלטע מעסטאדע — 33.—33.25 גולד. אללעס פער 10000 לייטער-פעראנגס.

צוויגטשקען, באמגטיש אין זאק 19.50—21.42 גולד. שע 42 91—20.54 גולד.

צוויגטשקען מיט (לעקוויאר) 21.—21.25 גולדען

האגע גולדענער 31—35 גולד.

וואסס אאגעגער 144 גולדען.

צוקער, האסגאדע 40.50—42.50 גולד. מעליס 38.50—40 גולד. ווייסעל-צוקער 42—43 גולד.

קאפפעען, אונגארישע פיינע 10 גולד.

וויינגשטוק, 50—67 גולד. יע נאך קוואליטאט.

ריבאה, צו 39. גולד. פערגשע

רעפס קרבען, 6.25 גולד

אינגשלטט, (חלב) 47.—48 גולד.

פעטראלאאם, 24—21.25 גולד.

לעדער, נעאפטעס פפונדלעדער פאן 25—28 קי 168—174 גולד. אינמאל פערזעטצטע מערזען פאן 10—16 קילא, 168—172 גולד. בייזייטע פערזעטצטע מערזען 17—20 קילא 166—168 גולד. אונד דריימאל פערזעטצטע מערזען 22—24 קילא 172—175 גולד. — אבער לעדער: קוה-הייטע נעגנרגטע 5—6^{1} קילא 245—255 גולד. נעגאנגנע 5—7 קילא 225—240 גולד.

מאלב פעללען, נעגעבטע 6—10 קילא 350—385 גולד. בייגע 10—13 קילא 455—475 גולד.

פעסטער שלאכטפיעה-מארקט.

בייא דער אם 29. מען 8. מ. הער אין פעסט אבגעהאלטענען וואכגעמארקט וואידען 1748 שטיק נאם. אונד 926 קלייג-פיעה צו מארקט געבראכט. הויפאן וואידען פערקייפט: 51 שטיק שטייער, פער שטיק פאן 125 בוז 178 גולדען — 821 אכסען דאס פאאר פאן 188—340 גולד 364 קוהע, דאס פאאר פאן 140—310 גולד 318 מעלק-קוהע דאס שטיק פאן 200—300 גולד 197 שטיק בייפעל, דאס פאאר צו 160—300 גולד 884 שטיק קעלבער, דאס שטיק פאן 10—35 גולד 42 שטיק לעמער דאס פאאר פאן 4 בוז 9.50 גולד. פרייזע פער 100 קילא: אכסען-פלייש 55.—58. גולדען, קוה-פלייש 54—56.50 גולד קאלב-פלייש 42—45 גולד אונד בייפעל-פלייש 47—54 גולד.

לאטטאריעהונג. פאם 31. מאי 1884.

ווייען	70	48	38	18	59
נראין	42	85	86	42	25
טעמעשיאר	28	43	57	26	39

פעראנטוואר־לינער רעדאקטער: מאקס סאבאלטשי.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פרוכט	קוואלטעט	פער הונדערט קילאגראמם	ווייצען נאך אונגארישער	פער הונדערט קילאגראמם
קאן		70—72		75
נעגגע מאלן		62	9.4 — 9.40	76
פיגגע		62	9.50—9.45	77
האפער		40	9.60—9.55	78
קוקורוץ באנאטער		75	9.70—9.65	79
דעטטא אנדערער		73	9.80—9.75	80
הירזע			—.—	81
ווייצען	פער הונדערט	9.80		
		—		
		—		
קוקורוץ		6.52		
נעריסטע		—		
האפער		6.71		
רעפס		—		
		$13^{3}/_{4}$		

זאק מעהל		
נומטער	0	18 30
„	1	17 80
„	2	17 30
„	3	16 60
„	4	16 —
„	5	15 30
„	6	14 50
„	7	13 70
„	8	12 80
„	$8^{1}/_{2}$	11 50

דער זאק צו 100 קילאגראמם		
מיט זאק פרייא אן דער		
שפיריטוס אדער מעסטאדע		32 25
„ גייע „ קארטאפעל		28 75

פער הונדערט קילאגראמם	
75	—.—
76	„
77	„
78	„
79	„
80	„
81	—.—
75	—.—
76	„
77	„
78	„
79	„
80	„
81	—.—
75	—.—
76	„
77	„
78	„
79	„
80	„
81	—.—
76	„
77	„
78	„
79	„
80	„
81	—.—

קורן-טאבעללע פאם 31 מאי

100			
5	74		
9	71		
59	75		
11	94		
1	25		
	—		
124	50		
136	—		
144	25		
173	50		
173	—		
3	—		
21	—		
176	72		
41	50		
115	—		
—	—		
—	—		
17	50		
41	45		
38	80		
—	—		
19	—		
55	—		
22	—		
47	75		

23	—		
130	—		
65	—		
29	—		
38	60		
116	—		
114	50		
127	90		
98	50		
122	80		
92	15		
88	85		
101	50		
101	—		
101	75		
101	50		
100	50		
143	—		
98	25		
101	75		
101	75		
—	—		
97	10		
97	10		

Eigenthümer. Wittwe Frau M REIS. Verantwortlicher Redacteur: MAX SZABOLCSI. Budapest, 1884. Druck von Sam. Márkus, Grosse-Kronengasse Nr. 23.

ארמען יידען איזט אינע אים זא פערצייפעלטערע, אדם זיא דאך אויסערהיפט ניכט איבער דען נאטהי־גען פאנד פערפיגען, אום איס דומאנען איבצו־ווארען אונד זיך אנדערוואדס אין נייעם היים נידרען צו לאנגען. אונד יענען זיא איך איזטאנ־דערן צו לאנגען, דאנגען זיא דאס איס צייטיא נייי־דען נידס. ערסטענס מאכטען איהנען דיא דומאני־שען בעדראדען ביא דעם איזטשטעללען, דער פאסטע שטיעריקיטען אונד טהיזען אללעם, אום זיא אם אויסאנדערען צו פערהינדע־רען, אונד זונד זיא שאן אויסגעוואנדערט, ווערדען איהנען ביא דער איזגאדמע אין איינעם אנדערען שטאאטע ווערער פאסט אונאבהענגיגליכע שטיע־רינקיטען בעריטעט, אלס ענטגעלט דאפיר, דאס איך דיא דומאנישען בעדראדען דיא פרעמדען אי־נוארעטע נוי דער ווערד שיער איפגעדהמען. אים דאנ־גען אדיא דיעזע אונגלייכען הייראטהען ניכט בלייבען אונד אויסוואנדערן דאנגען זיא איך ניכט; ווערד אין פערצייפונגספאללע צישטאנד דאס — אין דער טהאט זאללען אין פאלגע דיעזעס שריעק־ליכע אונגערטהאלטען צושטאנדעס שאן מערערע ווערבסטמארדפערזוכע פארגעקאממען זיין. אים גאנצען זונד בין עקצט אכטאנדזעכציג יידישע ווייבער־פאמיליען אויסגעוואנדערט; אבער יאס איזט דיעזע צייטונג פיפפיג יונגע נראסאן צאהל גענגאיבער, ווערלע גנטווערער קינגע מיט טעל האבען אדער קינגען פאסט ערלאנגען, אום אויסוואנדערען צו לאנגען? ביא גלעיכגעזייטיג דעם אום יאהרע 1880 אין ווערלען שטאטטגעפונדענען לאנדרעססען, יוואהרע דיא ווערלסטשטאנדיגקיט דומאנענס נוי אינטער דער בעדינגונג אנער־לאנגט, יענען דיעזעס לאנד דיא אנגעלעגענהייט יונער יידישען בעוואהנער אין מענשענפרייהייטעס יונגע לאזען יוואהרע אונד נין זעהר מאן, יא דומא־ניען דיעזער בעדינגונג נאכהאממט! — עס יאהרע זעהר טרייזיג, יענען דיא מאנטע דיעזע שרעקליכען פערהאלטניססע דער דומאנישען יודען מיט שייי־נען אבערגלייכען זאללטען. יא דיא צייטונגען מעל־דען, דאס דער שיעריגע קאזול דער מעגיל, בעריטס אינען יוואהרען אייפריג, צור אונטער־שטיצונג דער בראדלאס גיוואהרענען פאמיליען ערלאססען.

* (אין גערשענ דער פראנ־גאזישען גאציאן.) דיא פראנצאזען, יוועלכע דורך אדרע עדלע בעגייסטערונג פיר פרייהייט, אללען גאד פרייהייט יונגעדען גאנצען שטעטס אדס מיסטערבירד דענען, ערגרייפען גע־וואהלך עדע גלעגענהייט, אום דיעזע אדרע בעגייסטערונג דורך יוודרונג טהאט איזטדיזק צו פערלייהען. דיעסמאל גיפט דיא פראנצאזישע גא־ציאן ווידער אינען בעזוייז אדרער גראנצגלאזען פרייהייטעבען, אום דערענגזלען זיא גייוים גאר פעלע גאנצאגען בעגייזדען ווערדען. דיא פער־אינגטען שטאאטען גאראמעריקאס, ווערדען גאנ־דיך אין קריעגעס דען הונדערטאדדגען בעשטאנד אדער אנאבהאנגיגקייט פיערען, אום דיעזעס אנ־לאססע בעטהייליגען זיך גון פראנקריך אן דיעזער גראסען פיער דורך אין גראמארגעס פרייהייטס־דעקלאראציאן, ווערבעס אבענען אין אדרע פערפערטגע אונד אום אן קריעגעס גאך גייוארטיג אבער־פרהרט ווערדען ווערד, אום עס אם דארטיגען האפען אדס ווייסטהיים איזפטשטעללען. דיעזער ווייס־טהיים איזט אין וואהרעס ווערטוואנדער, אונד בילדעט דיא גראסאע זיילע, דיא יא אאן מענשען־האנדען פערפערטגע וואורדע. אאם זאקקעל בין צום קאפפע איזט דיא 35 מעטער האך, דער אום־געשטעקטע אם הארט אינע פאקקע בין צו 40 מע־טערן האהע הייף, דערען עגדע ערעקטרישעס ליכט פערבייסטען ווירד. דיא פיסע האבען אינען אום־פאנג פאן 15 מעטער. דער דעכטע פיס שטעהט אויף דען פיגגער־שפיטצען אונד איזט 9 מעטער לאנג. דיא שיף אויזואדס שטעהענדע פערזע בילדעט אינע טהירע, דורך וועלכע מאן אין דאס אינגערע דער זייטע גלאנגט. דיא גראסע צעהע האט 90 גענגטמעטער אים אומפאנג אונד אינען אינגערן דיס פיר אינען ערוואכזענען מענשען, דער צייגע פינגער אינער האנד איזט 2 מעטער לאנג אונד האט 1.45 מעטער אים אומפאנג. אין דאס אינגע־רע דיעזער רעזיגען זיילע גלאנגט מאן מיטטערסס שטיגען, וועלכע בין הונדערט צום קאפפע פיהרען, יא אין גלייכגעס ציממער אינגערלכטעט איזט. דעמסמאן פענסטער דיא פערצייגונגען דעס קאפ־פעס בילדען. אין דען אינגעשטערקטען דעכטען אדס, וועלכער דיא פאנצעל האלט, פיהרען עבעל־פאלדס שטיגען אונד מאן זיך אין דעסען דיס אין מאנן בעקוגעס בעזיגען. דיא זיילע איזט אים 5000 דיקקען קיפפערפלאטטען צוזאממענגעגעטעט אונד וועגען צוזאממען מיט דעם אינגערן אינע־סהעלגע 200,000 קילאגראמם. דיא אייסטעללונג אונד אללשטאנדיגע צוזאממענגעטונג ווירד 40 ארבייטער אללע 15 מאנאטע בעשאפטיגען. — דיא גוזאממטקאסטען דיעזער זיילע, וועלכע דורך זאמטלונגען אויפגעטרעבען וואורדען, בע־לויפען זיך אויף צוייא מיללאנען פראנקס. דער קונסטלער, דער דיעזעס דיעזעווערק צו שטאנדע בראכטע, איזט — וואס איזגערע לעזער גייוים אינ־אונד אאפטשטיגען ווירד — דער בערהמטע יידישע בילדהויער באר־טהאלדיא. איס עלזאס.

* (דער אונטערראקאיזטער הייזע.) איינע וואהלער אים זודליכען נאדם ראכעל ווידער דאס וואהר, „מאן ער אויך דיא תורה, משנה אונד גמרא נאך יא גלערנט עקלאהען אונד דיא קאבאלא פאן גיזוד אויס פערשטעהען. ער איזט יא בע־דאכטיג, יא זוהיג, יא גלערנט. דאס מיך שלאפעס, יענען איך איהן אינזעהע. אונד יענע מאכטע אך מיך פאן דעם יינגען מאבאטהאי צעווי אונפערריכטען לאסען, פאן דעס־טען לאב אונד בעוואונדערונג יעטצט דיא גאנצע שטאדט פאלל איזט, אונד דען דיא פערזאממעלטען ראבבינען פיי־ערליך צום כאכאם ערנאנגט האבען.“

„איך האבע דאפאן גערהארט, ענטגעגנעט מאמאר, עס איזט אין אונזערעס הייזע פאן דיעזעס גלעהרטען

כיים אונד קלאיזיר קלימפערט. פאן דער הערליכען גע־שיכטע אונזערעס פאלקעס, פאן דער ביבעל אדער איבער־הויפט פאן דען זאצונגען דער יידישען רעליגיאן יע־דאך קיינע בלאססע אידעע האט. אונד וויסט אידר וואס דיא פאלגע הייפאן איזט? דאס וואהרענד דיא אריינגאב־לישע יידין פייזיג אין דען מאד פיר אידרע רעליגיאן נעדם. אונזערע מאדכען אונד פרייען פיר אללעס שוואיסען וואס ניכט יידיש איזט. יא, מאנכע אידרע גלייכגעס־ נגנאפסען האפסען אונד דעם יודענהוזע ליוכטפפרייטע דען ריקקען קעהרען. אונד וויא זאלל דיא דענן דאס יודענ־טהום ליעבען? דיא קענגע עס דאך גאר ניכט! עס יאהר וואדהאפטיג אן דער צייט. דאס דיעזער צווייטע אונטער־שיעד צווישען אונס אונד דען אריינגאלישען יודען איזט־דאך יא שרעקליך נאך צו זיין; דענן בעדענקט דאך, דאס אונזערע ווייבליכען יונגענד דיא אויזאבע צוזאללען ווירד, דאס צוקונפטיגע געשלעכט צו פרצעהען. —

יינגלינגע דיא דעדע נעזעהען. האסט דוא זעלבסט מיר ניכט פאן אים ערצאהלט?“

„איך ניכט“, אנטפ יאכעל ליכט ערשאהנד, „איך שפיאך נאך מיט קיינעם מענשען פאן איהם.“

„קענגסט דוא איהן דענן?“

„אב איך איהן קענגע?“ פרהר יאכעל, וויא אויס טיעפעם נאכדענקען, עמפאר. „איך זאללטע איהן ניכט קע־נען, איך דען אללע קינדער איזראעלס, מיט בעוואונדערונג אונד האפענונג שיען? איך קענגע דיעזען יינגלינג. ער איזט שאן, וויא זאראיעל. דער עגגעל דעס ליכטעס, אונד פי־דינגערדעס וויא בעזקיעל. דער בעגייסטערטע פראפעט אונ־זערעס אללעס.“

„דוא האסט איהן אלזא אויך געהארט?“ פראגטע מאמאר נאך פערוואנדערונג. „דוא מיסט אין דיינער שולע געזעזען זיין, מאדכען; דענן וויא מיר מיין פאטער נעזאגט, לערנט ער נור אין יינעם נאפערס הייזע.“

„וויא דאך ניכט צו ליעב!“ ווארגעט יאכעל. „דאר־מיט אונס דיא אנדערן ניכט בעקאנען.“ אונד נאכדעם זיא דען בליק מיסטרויאיש נאך דען געשפיעלגנען צוריקגעוואר־פען אונד זיך איבערצייגט האטטע, דאס דיעזע פאן נאנץ אנדערען דינגען ערעטען, אנטפ זיא מיט דעם אויסדרוק אייגעס זיסען געשאנדנישעס, מאמאר: „דוא זאללסט אללעס ערפאהרען, אבער פערשפרך מיר שטילשווייגען בייס הייסטע דייגעס פאטעס.“

„איך פערשפרעכע,“ אנטפ מאמאר פייערליך; אונד מיט שטיינגערע שאנגנגנ: „אבער זיא דער פרייגדין, דיא זיא דער האנד אפפטע; איהרע שריפטע נאך דעם נאד־

נאדם ראכעל ווידער דאס וואהר, „מאן ער אויך דיא תורה, משנה אונד גמרא נאך יא גלערנט עקלאהען אונד דיא קאבאלא פאן גיזוד אויס פערשטעהען. ער איזט יא בע־דאכטיג, יא זוהיג, יא גלערנט. דאס מיך שלאפעס, יענען איך איהן אינזעהע. אונד יענע מאכטע אך מיך פאן דעם יינגען מאבאטהאי צעווי אונפערריכטען לאסען, פאן דעס־טען לאב אונד בעוואונדערונג יעטצט דיא גאנצע שטאדט פאלל איזט, אונד דען דיא פערזאממעלטען ראבבינען פיי־ערליך צום כאכאם ערנאנגט האבען.“

„איך האבע דאפאן גערהארט,“ ענטגעגנעט מאמאר, „עס איזט אין אונזערעס הייזע פאן דיעזעס גלעהרטען

דען דיא איינגעדרונגענען פרעגעמעראנטען זענדען ווער דען אנפאנג אינזערעס פאלליעטאנס גראטס.

איהם יעדאך דאס האנדווערק געלעגט. דער וואהלפראזידענט דעם בעצירקעס איזט נאמליך אונזער גלויבענסגענאססע, הערר אראלף גראס, אונד דיעזער האט עס אגאדי צו וויססען געגעבען, דאס ער קיינערלייא יודענהעטצע דולדע. אגאדי מוסטע אלזא פאן עטוואס אנדערעס שפרעכען, וואפאן ער נאטירליך ניכטס פערשטעהט אונד זא קאם עס, דאס זיינע רעדע צום פערראטהער זיינער גאנצען גרענצענלאזען אונוויססענהייט ווארדע, זא דאס זיין אויפטרעטען היער עהער לאכערליך אלס געפאהרליך ערשיינט. איבריגענס האטטען זיינע זאגענאננטע פראגראמרעדע קוים 200 פערזאנען אן, דיא איהן זעהר אפט מיט לעבהאפטען „אבצוג!“ רופען אונטערבראכען.

* * *

וועניגער ערפרייליך זינד דיא נאכריכטען, וועלכע וויר אוים אנדערען אנטיסעמיטישען בעצירקען ערהאלטען:

אים דונאפאטאייער בעצירקע האט איין פערוועגענער אנטיסעמיט, דער קאטהאלישע גייסטליכע פאן מיסלא, דער איבריגענס ניכט נור געגען דיא יודען, זאנדערן אויך געגען דיא הערדען אונד בעאמטען העטצט, איינען שטארקען אנהאנג אים פאלקע, דאס איהם איינען פארמליכען טריאומפפצוג בערייטעטע. אין באזינג (פרעסבורגער קאמיטאט) ווארדע דעם גליהענדען יודענפיינד, דעם פענזיאנירטען מאיאר ריכארד טארטאלל, דער וויא פיעלע אנדערע אנטיסעמיטען אלס קאנדידאט דער פעראייניגטען אפפאזיציאן אויפגעטרעטען איזט (דיעזע פארטייא איזט דיא איינציגע, וועלכע אפפענע אנטיסעמיטען אין איהרער רייהע דולדעט) איין בעגייסטערטער עמפפאנג בערייטעט. אונס טראסטעט בלאס דער אומשטאנד, דאס זאוואהל אין דונאפאטאי וויא אין באזינג, דען אנטיסעמיטישען קאנדידאטען שטארקע רעגיערונגס-קאנדידאטען געגענאיבערשטעהען.

וויקטאר אישטאצי איזט דען נייעסטען נאכריכטען געמאס, דא ער זיך אין זיינעם בעצירקע ניכט מעהר זיכער פיהלט, אים סענטמיקלאשער בעצירקע (פרעסבורגער קאמיטאט) אויפגעטרעטען. דער ביזהעריגע קאנדידאט אונד געוועזענער אבגעארדנעטער דיעזעס בעצירקעס איזט טהאראם פרילעסקי, איינער דער אנגעזעהענסטען אבגעארדנעטען דער רעגיערונגספארטייא.

* * *

שויען וויר אונס יעטצט אונטער דען אונזעריגען אום:

ערנסט מעזעי׳ס שטעללונג האט זיך זייט זיינער פארגעסטריגען רעדע אין מישקאלין אום זעהר פיעלעס געבעססערט. עס וואר דאס איינע דער הינרייסענדסטען רעדען, דיא מאן יע פאן דיעזעס אויסגעצייכנעטען אבגעארדנעטען געהארט האט, וואס זעהר פיעל זאגען וויל. זיינע רעדע ווארדע פאן איבער 5000 מענשען אנגעהארט אונד האט איינען וואהרען שטורם דער בעגייסטערונג הערפארגערופען. מעזעי זאגטע אונטער אנדערעם: „איך וויים עס, דאס היער געגען מיך דאמיט אגיטירט ווירד, דאס איך מיך דער גערעכטען זאכע מיינער גלויבענסגענאססען ווארם אנגענאממען האבע; נון דענן, איך ערקלארע היער פייערליכסט, דאס איך, ווען מיך דיעזער בעצירק וויעדער מיט זיינעם פערטרויען בעגליקקען ווירד, מיט נאך גראססערער היינגעבונג פיר דיא זאכע מיינער אונשולדיג אנגעגריפפענען גלויבענסגענאססען איינשטעהען ווערדע. איך פיהלטע עס ניעמאלס פאהער, יא איך דאכטע ניכט איינמאל דאראן, דאס איך יודע זייא. היינטע, דא מיינע קאנפעססיאן אויף געוויססענלאזער וויזע אנגעגריפפען ווירד, הייטע ערקלארע איך עס מיט שטאלץ, דאס איך יודע זייא אונד עס אויך בלייבען ווערדע.“ דיעזע מוטהיגע, פאן איננערער בעגייסטערונג דורכדרונגענע שפראכע, מאכטע זעלבסט אויף דיא יודענפיינדליכען עלעמענטע איינען אונבעשרייבליכען איינדרוק. צו עהרען ערנסט מעזעי׳ס, דען מאטשארי אונד אנדערע אויסגעצייכנעטע אבגעארדנעטע זיינער פארטייא בעגלייטעטען, ווארדע אין גלאנצענדער פאקעלצוג פעראנשטאלטעט אונד אלס ער דיא שטאדט פערליעס, גאבען איהם טויזענדע זיינער פערעהרער אונד מעהר אלס הונדערט וואגען דאס געלייטע.

הערר דר׳ פאפפער! דער ארדען, דען זיא דאפיר בעקאממען ווערדען, דאס זיא געגען ערנסט מעזעי דען אנטיסעמיטיש אנגעהייכטען קארל ווארנאי אויפגעשטעללט האבען אונד פיר איהן מיט אללען מאגליכען מיטטעלן אונטער איהרען גלויבענסגענאססען קארטעשקעדירען, דיעזער ארדען הערר דאקטאר, ווירד איינען שאנדפלעקקען אויף איהרער ברוסט בעדייטען.

איבריגענס איזט דער היעזיגע גראסהאנדלער ארמין פאפפער, איינער דער גראססטען אגיטאטארען געגען קארל אטוואש, איין ברודער דיעזעס העררן דאקטאר.

דער בעריהמטע שריפטשטעללער אונד מיטרעדאקטער דעם „פעסטער ללאיד“ הערר דר. א. נעמעני, איזט אין סילאדי טשעה איינשטיממיג צום קאנדידאטען אויסגערופען ווארדען. נעמעני, דער איינסט בחור וואר, איזט דער צוואלפטע גלויבענסגענאססע, וועלכער אלס אבגעארדנעטענקאנדידאט אויפגעשטעללט איזט.

ביז היינטע גלויבטען וויר, דאס דיא דעמאנשטראציאן, וועלכע איין טהייל דער אונאבהאנגיגקייטספארטייא אין קלויזענבורג, געגען דיא רעגיערונגספארטייא אונד דערען קאנדידאטען, אלעקסאנדער העגעדיש פעראנשטאלטעטע, אונד ביי וועלכער געלעגענהייט 60 פערזאנען דורך שטיינווירפע פערוואונדעט ווארדען, דאס שלימסטע זייא, וואס וואהרענד דער פינגסטפייערטאגע פארגעקאממען איזט; ליידער איזט דעם ניכט זא, דענן עס האט נאך פיעל שלימערע צוזאממענשטאססע געגעבען, וואביי מעהרערע מענשענלעבען צוגרונדע געגאנגען זינד.

אוים דיעדיא אפאליא (זיעבענבירגען) קאממט נאמליך דיא בעטריבענדע נאכריכט, דאס דארט אם צווייטען פינגסטטאג דיא אנהאנגער אוגראנס פאן דען געטרייען דאבראנסקים, (וועלכע דיא וואהלער, טראטץ אללעס, וואס געגען איהן געשעהען איזט, צו איהרעם אבגעארדנעטען האבען וואללען) מיט שטיינען בעווארפען ווארדען. דיא שענדארמען, וועלכע פאן איהרען וואפפען געברויך מאכען מוסטען, ווארדען אנגעגריפפען. צווייא שענדארמען ווארדען שווער פערוואונדעט. אכט פערזאנען זינד ניעדערגעשאססען ווארדען.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (דיא רומאנישען יודען.) איין שווערער שלאג האט אונזערע גלויבענסגענאססע אין רומאניען געטראפפען. עס ווארדע דאזעלבסט נאמליך איין געזעטץ געשאפפען, וועלכעס ניכט נור דען געוואהנליכען הויזירהאנדעל, זאנדערן אויך דען וואארענפערקויף אין טהארוועגען, בודען או׳ ז׳ ווי׳ אויפ׳ס שטרענגסטע פערביעטעט. דיא יודישען הויזירער רומאניענס ווענדעטען זיך אין איינעם געזוכע אן דען דארטיגען קאניג, אום דיא דורכפיהרונג דיעזעס הארטען געזעטצעס וועניגסטענס אויפצושיעבען, אבער ליידער אהנע יעדען ערפאלג; פאם טאגע דער פובליצירונג דיעזעס געזעטצעס אן גערעכנעט, דארף נאך אבליף פאן פיער וואכען זיך ניעמאנד מיט דיעזעם געשעפטסצווייגע בעפאססען, אונד דיעס איזט ליידער איינע פיעל צו קורצע צייט, אום דען ביזהער פאם הויזירהאנדעל לעבענדען פאמיליען, דען איבערגאנג צו איינעם אנדערן ערווערבסצווייגע צו ערמאגליכען. איסעדעם איזט יא דאס קאפיטאל איינעם הויזירערס זא וויינציג, דאס שאן אין וועניגען וואכען אונזאגבארער יאממער אונד גראססעס עלענד איינע גראססע צאהל פאן פאמיליען, וועלכע זיך ביזהער קארגליך אבער עהרליך ערנאהרט האבען, טרעפפען מוס. דיא לאגע דיעזער

פאלליעטאן.

דיא אפפער דער קאבאלא.

היסטארישער ראמאן אוים דעם 17-טען יאהרהונדערט.

(1-טע פארטזעטצונג.)

עס וואר דעם צארטען וועזען בעדירפניסס, זיך הילפע- אונד שוטצזוכענד, אן איין שטארקערעס איהרעס געשלעכטס אנצולעהנען, זא וויא דיא שוואכע וויינפלאנצע דיא קראפטיגע אולמע צור שטיטצע זוכט. דאס צאגענדע מאדכען קאננטע זיך אהנע ראכעל קוים אפפענטליך צייגען. זיא וואר זא קינדליך שייא, אונד זעלבסט אין איהרען פערגניגונגען אונד שפיעלען, וואר זיא שיכטערן אונד פורכטזאם, זאבאלד זיא זיך דעם אויגע איינעס פרעמדען אויסגעזעטצט זאה, האטטע זיא אבער ראכעל צור זייטע, זא געוואנן זיא פלאטצליך דיא קראפט, דיא איהר פעהלטע, דאנן וואר זיא אונבעפאנגען, הערצליך, שאלקהאפט, זעלבסט אין דער פרעמדעסטען אומגעבונג. זא שיען עס, דאס ראכעל געוויססערמאסען טאמארס ערגאנצונג אונד פאללענדונג בילדע.

אונד זא גינגען זיא אויך היינטע, נאך פאן אנדערן געשפיעלינען אומשווארמט אונד פאן דיענערינגען געפאלגט, דורך דיא שטראססען דער לויבענשטאדט אונד ליעסען איהרע בליקע אויף דאס מעער, וועלכעס צו איהרער רעכטען אונטער איהנען לאג, אונד אויף האפען אונד שטאדט גלייטען, אונד ווידעטען זיך אן דער ענטציקענד שאנען אויססיכט.

איין שאנעס, נייעס שיפף, דעססען מאסט אונד ווימפעל אים זאננענשיין פונקעלנד נאהער אונד נאהער הערבייא קאם, אונד דעם האפען צושטרעבטע, לענקטע באלד דיא נייגיעריגע אויפמערקזאמקייט דער מאדכען אויף זיך.

„דירפטע איך נור איינמאל אויף זאלכ׳ איין שטאטטליכעס מעערשיפפע הינויספאהרען,“ זאגטע ראכעל מיט איינעם פערלאנגענדען בליק אויף דאס אונגעהייערע מעער. „שטאמבול מאכטע איך זעהען, ווענעדיג אונד מארזעללע“.

„דיינע ווינשע געהען שטעטס איבער דען קרייז אונזערעס ווירקענס הינויס,“ פערזעטצטע טאמאר, מיר גרויזעט פאר זאלך ווייטער מעערפאהרט. דאס וואססער איזט טיקיש; היינטע צייגט עס דיר איין פריינדליכעס אנטליטץ, אונד מארגען בעגראבט עס דיך אין זיינער קאלטען, נאססען טיעפע.“

„געראדע איינען שטורם אויף דעם מעערע מאכטע איך ערלעבען!“ ריעף ראכעל בעגייסטערט. „עס מוס וואונדערבאר העררליך זיין, ווענן האדראניעל דער ענגעל דעם בליטצעס, אויף זיינעם פייערבליקקענדען ראססע דורך וואלקען אונד עמפארטע וואססערוואגען דאהינזויזט, אונד דער שווינדעלאיינע סאממאעל, דער מארדסענגעל, מיט זיינעם לייכטענדען שווערטע דיא וואססער דורכשניידעט“ (*.

„פערוועגענער וואונש!“ בעבטע טאמאר צוריק. „באבאס יוסף הלוי, מיין לעהרער, האט מיר אפט געזאגט, דער שטיללע הארעם (דיא וואהנונג דער פרויען אים אריענטע) זייא דעם ווייבעס וועלט. דאריבער הינויס זייא איבעראלל פרעמד. איך מאכטע ניכט ווייטער אלס אים הויזע מיינעס פאטערס בלייבען, זא לאנג מיר צו לעבען פערגאננט איזט, רוהיג אונד געריישלאז, וויא פאן יוגענד אויף, אונד מאגליך דען ווייזען לעהרען דעם באבא׳ס מיין וויללינעס אהר לייהען, ווענן ער מיר דיא היילינען ביכער אונזערער פאטער אונד דאס געזעטץ גאטעס ערקלארט.“

„איך מאכטע דען אלטען מאנן ניכט צום לעהרער“,

---

*) דיא נאמען מעהרערער ענגעל אונד גייסטער, וועלכע אונס אבענדלאנדישען יודען גאנץ פרעמד זינד, זינד אונזערען אריענטאלישען גלויבענסגענאססען זא געלייפיג, דאס זיא אויך דיא מאדכען אלס געוואהנליכע רעדענסארט געברויכען. איבערהויפט אונטערשיידען זיך דיא מארגענלאנדישען יודען פאן דען אייראפאישען דאריין, דאס דיא ערסטערען זיך פיעל מעהר מיט דער קאבאלא בעשאפטיגען, אלס מיט דעם תלמוד; וואהרענד דיא לעטצטערען דעם תלמוד דען פארצוג געבען. דיעזע קאבאליסטישע ריכטונג דעס אריענטס ערקלארט דיא אין אונזערעם ראמאן פארקאממענדען, אונס אונבעקאננטען אויסדריקקע. נאך אויף איינען אונטערשיעד, דער צווישען אונס אונד דען אריענטאלישען יודען הערשט, מאכטע איך היער אונזערע געעהרטען לעזער אויפמערקזאם מאכען. יעדע אריענטאלישע יידין וויים, ניכט נור דאס זיא יידין זייא, זאנדערן זיא וויים אויך וויא זיא יידין זיין זאלל. זיא קעננט גענויא דיא הייליגע שריפט, זיא קעננט דיא געשיכטע איהרעס פאלקעס, יא זעהר פיעלע פערשטעהען אונד שפרעכען העבראיש. דיא אריענטאלישע יידין איזט מיט איינעם ווארטע יידיש ערצאגען. וויא איזט עס אין דיעזער הינזיכט מיט אונזערען פרויען אונד יונגפרויען בעשטעללט? איך ברויכע וואהרהאפטיג ניכט צו אנטווארטען, דענן איהר וויססעט עס אללע, דאס אונזער צארטעס געשלעכט טויזענד ראמאנע פערשלינגט, פראנצאזיש בוכשטא-